Social Welfare Quarterly, Vol 24, Winter 2025, No 95

بررسی وضعیت امید اجتماعی در میان شهروندان بزرگ‌سال شهر تهران

۱. سید عباس موحد
کارشناس ارشد رفاه اجتماعی، گروه رفاه اجتماعی، دانشکده سلامت اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.

۲. حسن رفیعی
دکتر تخصصی روان‌پزشکی، گروه رفاه اجتماعی، دانشکده سلامت اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.

۳. نسیبه زنجری
دکتر سلامت و رفاه اجتماعی، مرکز تحقیقات سالمندی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)

<zanjari.nz@gmail.com>

۴. آمنه ستاره‌فروزان
دکتر تخصصی روان‌پزشکی، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.

۵. سینا احمدی
دکتر سلامت و رفاه اجتماعی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

واژه‌های کلیدی:

امید اجتماعی، امیدواری به آینده جامعه، احساس تعلق، مشارکت در فعالیتهای داوطلبانه.

تاریخ دریافت: *۱۴۰۲/۰۶/۱۹*
تاریخ پذیرش: *۱۴۰۳/۰۶/۱۱*

مقدمه: *پیشینه پژوهشی امید اجتماعی بیشتر به مفهوم‌پردازی و فلسفه آن پرداخته است. در حوزه سنجش این مفهوم پژوهشهای کمی انجام شده است. ازاین‌رو این مطالعه با هدف بررسی وضعیت امید اجتماعی در بین بزرگ‌سالان شهر تهران مرتبط با آن موضوع انجام شد.*

روش: *روش پژوهش حاضر مقطعی است که با حجم نمونه ۵۲۲ نفری از جامعه آماری بزرگ‌سالان (بالای ۱۸ سال سن) ساکن شهر تهران در سال ۱۴۰۱ انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته روا و پایاشده امید اجتماعی با سه مؤلفه امیدواری به آینده جامعه، امیدواری به آینده اجتماعی خود و احساس تعلق به جامعه استفاده شد. تجزیه‌وتحلیل داده‌ها با آزمونهای آماری توصیفی و تحلیلی مانند تی تست مستقل، آنالیز واریانس یک‌طرفه، همبستگی و رگرسیون خطی چندمتغیره، توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ انجام شد. سطح معناداری در این مطالعه کمتر از ۰٫۰۵ در نظر گرفته شد.*

یافته‌ها: *میانگین وضعیت امید اجتماعی در میان شهروندان بزرگ‌سال شهر تهران در سطح متوسط رو به پایین قرار دارد. کمترین میانگین امید اجتماعی مشارکت‌کنندگان، در بعد امیدواری به آینده جامعه به دست آمد. همچنین نتایج رگرسیون خطی چندگانه عوامل مؤثر بر امید اجتماعی نشان داد مشارکت‌کنندگانی که تعداد افراد خانواده بیشتری داشتند، فعالیت داوطلبانه انجام می‌دادند و از زندگی رضایت بیشتری داشتند، میزان امید اجتماعی بالاتری نیز داشتند. در کل مدل رگرسیونی ۲۰ درصد از تغییرات واریانس امید اجتماعی را تبیین کرده است.*

بحث: *با توجه به اینکه مشارکت در فعالیتهای اجتماعی در افزایش امید اجتماعی نقش مهمی دارد، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران برای افزایش میزان امید اجتماعی شهروندان، زمینه انسجام و مشارکت آنان در فعالیتهای متنوع و داوطلبانه را فراهم آورند.*

CC BY NC

Social Welfare Quarterly, Vol 24, Winter 2025, No 95

The Status of Social Hope among Adults in Tehran

1- **Seyed Abbas Movahhed**
M.A in Social Welfare, Department of Social Welfare, Faculty of Social Health, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

2- **Hassan Rafiei**
Ph.D. in Psychiatry, Department of Social Welfare, Faculty of Social Health, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

3- **Nasibeh Zanjari**
Ph.D. in health and social welfare, Iranian Research Center on Aging, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding Author) <zanjari.nz@gmail.com>

4- **Amene Setare Forouzan**
Ph.D. in Psychiatry, Department of Social Welfare, Faculty of Social Health, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

5- **Sina Ahmadi**
Ph.D. in health and social welfare, School of Health, Kermanshah University of Medical Sciences, Kermanshah, Iran.

KeyWords: Social hope, Hope for the future of society, Sense of belonging, Participation in voluntary activities

Received: 2023/09/10

Accepted: 2024/09/01

Introduction: Previous studies have developed the concept of social hope; this study was conducted with the aim of investigating the state of social hope among adults in Tehran and the socio-economic factors related to it.

Method: This cross-sectional research was conducted with a sample size of 522 people from the statistical population of adults (over 18 years old) living in Tehran, in 2022. To collect data, a researcher-made social hope questionnaire with three components of hope for the future of society, hope for the social future, and a sense of belonging to society was used. Data analysis was performed using descriptive and analytical statistical tests such as independent t-test, one-way analysis of variance, correlation, and multivariate linear regression, with the aim of investigating the status of social hope in adults in Tehran.

Findings: The mean of social hope among adults in Tehran is at an average to low level. The lowest average of social hope dimensions was obtained in the hope for the future of society. Also, the results of multivariate linear regression of the relationship between social hope and its related factors showed that participants who had more family members, volunteered, and were more satisfied with life also had a higher level of social hope. In total, the regression model has explained 20% of the changes in the variance of social hope.

Discussion: Given that participation in social activities plays an important role in increasing social hope, it is suggested that policymakers increase the level of social hope of citizens by providing opportunities for cohesion and participation in diverse and voluntary activities.

Citation: Movahhed A, Rafiei H, Zanjari N, Setare Forouzan A, Ahmadi S. (2024). The status of social hope among adults in Tehran. refahj. 24(95), : 1
URL: http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4251-fa.html

Extended Abstract

Introduction

By expanding the attribute of hope to the level of society and social research, the concept of "Social hope" was formed, the concept of hope is not only for individual goals but also for social goals description. This definition is similar to the concept of collective hope. It refers to a shared perspective on desired social changes and the belief that there is an opportunity to make them a reality (Braithwaite, 2004). The majority of research on social hope in Iran has been published since 2017. Most of these studies emphasize the lack of previous studies and the absence of valid and reliable measurement tools for social hope among Iranians. (Omidi, 2021; Amirpanahi et al., 2017; Khaniki et al., 2019 Azimi et al. 2019; Amiri et al. 2019). Hence, the question arises: What is the state of social hope among Iranians based on a valid and reliable tool? This study first designed and validated a social hope questionnaire. Then, the social hope of adults in Tehran was measured in the five development zones of the city. Finally, the relationship between some economic and social variables and social hope was investigated.

Method

The present study is a correlational study that was conducted using a cross-sectional (survey) design. Data was collected through a questionnaire survey. The sample size consisted of 522 adults (aged 18 years and older) living in different development zones of Tehran in 2022. A multistage cluster sampling method was used to collect the data. First, two regions were randomly selected from each of the five development zones of Tehran, as identified in the study by Sadeghi and Zanjari (2016). Two neighborhoods from each of these areas were then randomly selected to ensure that they were representative of the level of development of the area. Interviewers then went to the selected neighborhoods and asked individuals aged 18 and above who were willing to participate in the study to complete the questionnaire. The sample size in each zone was determined based on its population.

Findings

The mean score of social hope in the sample was (52.80) , which was below average considering the range of variation (20-100). The level of social hope in the sample in the first dimension, hope for the future of society, was (28.88), which was low considering the range of variation (12-60). The second and third dimensions of social hope were at an average level, considering the range of variation. (Table 1)

Table 1: Social Hope Status and Its Dimensions in the Studied Sample

Variable	average (raw scores)	standard deviation	Domain	Average (standard scores)0-100
Social Hope	52/80	16/34	20-100	41
Dimension 1: Hope for the future of society	28/88	11/57	12-60	35
Dimension 2: Hope for one's social future	15/68	4/74	5-25	53/44
Dimension 3: Sense of belonging to the community	8/23	3/08	3-15	43/61

The results showed that there was a significant relationship between participation in various types of voluntary activities and the dimensions and total score of social hope (the relationship between the second dimension of social hope and participation in other voluntary activities was not significant).

Among the different types of voluntary activities, participation in cultural and social activities had the strongest relationship with social hope ($t = 5.80$, $p < 0.001$) and its dimensions. This was followed by participation in political activities ($t = 4.7$, $p < 0.001$), participation in charitable activities ($t = 2.93$, $p = 0.003$), and participation in other voluntary activities such as religious activities ($t = 2.81$, $p = 0.005$).

To further investigate the relationship between social hope and its related factors,

a regression test was used to examine the variance of social hope while controlling for the simultaneous effect of the variables. A multiple linear regression model was used for the analysis. In this study, the variance inflation factor (VIF) was between 1.0 and 1.6, indicating that there was little multicollinearity between the independent variables. The tolerance values for the independent variables ranged from 0.60 to 0.97, which also indicates little multicollinearity. The results of multiple linear regression analysis showed that social hope has a positive relationship with these factors: number of family members, participation in volunteer activities, and life satisfaction. The regression model explained 20% of the variance in social hope.

In this study, three questions were also asked about the participants' perception of their health status, their economic status, and their level of life satisfaction. According to the obtained results, there is a significant relationship between the question of perception of one's economic status and social hope ($F = 11.8$, $p < 0.001$), as well as each of the dimensions of social hope. People who evaluated and reported their economic situation better had a higher social hope score. Also, there is a significant relationship between the question of perception of one's health status and social hope ($F = 8.38$, $p < 0.001$) as well as each dimension of social hope. The better the participants reported their health status, the higher their score in social hope and its dimensions. There is a significant relationship between the question of life satisfaction and social hope ($F = 30.2$, $p < 0.001$) and with each of the dimensions of social hope.

Discussion

The results of this study indicate that the average level of social hope in the sample was below average. The level of social hope in the sample was low in the first dimension, hope for the future of society. The second and third dimensions of social hope were also at an average level, considering the range of variation. The results of this study are consistent with the results of several other studies, such as those by Amirpanahi et al. (2017), Azimi et al. (2019), and Khaniki (2019), which reported that the average level of social hope among Iranians is negative and declining. Social conditions and historical events affect human emotions and social hope. The current political and social situation in Iran can affect the declining state

of social hope.

The difference in the mean score of social hope and its dimensions in different regions was negligible. The results of the one-way ANOVA test also showed that there was no significant difference between social hope and its dimensions in the zoned areas.

According to the results, there was a significant relationship between Snyder's hope, perception of one's economic situation, perception of one's health status, level of life satisfaction, participation in various voluntary activities, home ownership status, and number of household members with social hope. Also, the results of multivariate linear regression of the relationship between social hope and its related factors showed that participants who had more family members, volunteered, and were more satisfied with life also had a higher level of social hope.

Ethical Considerations

Authors' Participation: All authors have participated in the preparation of this article with informed consent.

Funding: No direct financial support was received from any institution or organization for the preparation of this article.

Conflict of Interest: There was no conflict of interest between the authors in this article.

Compliance with the principles of research ethics: This article complies with the research ethics codes, and has been approved by the Ethics Committee of the University of Rehabilitation Sciences and Social Health with the code IR.USWR.REC.1400.238.

مقدمه

ریچارد رورتی[1]، فیلسوف پراگماتیست آمریکایی، در کتاب فلسفه و امید اجتماعی با طرح موضوع «امید به عوض معرفت» بیان می‌کند: افلاطون و ارسطو به خطا ستودنی‌ترین توانایی بشر را شناختن چیزها و واقعیتها دانستند؛ برجسته‌ترین و ستودنی‌ترین ویژگی بشر توانایی اعتمادکردن به سایر مردم و همکاری‌کردن با آنها، به‌ویژه کارکردن با هم برای بهبودبخشیدن به آینده است. رورتی از امید به جامعه‌ای جهانی، جهان‌وطنی، مردم‌سالار، برابری‌خواه و بی‌طبقه به‌عنوان امیدهای اجتماعی خود اشاره می‌کند و اعتماد، همکاری اجتماعی و امید اجتماعی را نقطه آغاز و پایان انسانیت جامعه بشری می‌داند (رورتی، ۲۰۱٤).

امید به روشهای مختلف و توسط حوزه‌های مختلف دانش بشری، مانند فلسفه، الهیات، آموزش و روانشناسی توصیف، اندازه‌گیری و موردمطالعه قرار گرفته است (ادواردز[2]، ۲۰۰۷). اسنایدر (۲۰۰۲) مطرح کرد که امید سازه‌ای مبتنی بر ارزیابی واقع‌بینانه درباره خواسته‌ها و ابزارهای دستیابی به آنها است. محققان با این پیش‌فرض که امید به انتظارات مثبت در مورد دستیابی به هدف مرتبط است موافق هستند (کرمر[3] و همکاران، ۲۰۰۹).

با بسط صفت امید به سطح اجتماع و تحقیقات اجتماعی، مفهوم «امید اجتماعی[4]» شکل گرفت که مفهوم امید را نه‌تنها برای اهداف فردی، بلکه برای اهداف اجتماعی تعریف کرده‌اند. این تعریف به مفهوم «امید جمعی[5]» نزدیک است که منظور داشتن دیدگاهی مشترک برای تغییرات اجتماعی مطلوب و قائل‌بودن به وجود فرصت برای تحقق آن است (بریث‌ویت[6]، ۲۰۰٤).

امید اجتماعی کنشی هدفمند از طریق برنامه‌ریزی، مسئولیت‌پذیری، تلاشگری برای ایجاد تغییر برای دستیابی به آرزوی پیشرفت است (امیری و همکاران، ۲۰۱۹). امید اجتماعی افراد

1. Rorty
2. Edwards
3. Creamer
4. social hope
5. collective hope
6. Braithwaite

را به کنشگرانی تبدیل می‌کند که از ویژگی خلاقیت عاملانه برخوردارند. تفکر امید اجتماعی ایجاد امکان در برابر احتمال است. درواقع شهروندان برای دستیابی به خواسته‌هایی که آرزویش را دارند طرحی آگاهانه پی‌ریزی می‌کنند؛ به این صورت که می‌پذیرند برای رسیدن به خواسته‌های خود باید تغییراتی در شرایط موجود ایجاد کنند و برای ایجاد این تغییرات هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی کنند. همچنین برای پیگیری برنامه‌ها تلاش می‌کنند و مسئولیت تلاشهایشان را به عهده می‌گیرند تا به پیشرفتی که خواهان آن هستند دست یابند (مکوندی و بهزادی،۲۰۲۱).

در سالهای اخیر با توجه به تغییرات متعدد اجتماعی و اقتصادی در ایران، عواطف انسانی مانند ترس، هراس، نشاط و امید به عرصه پژوهشهای اجتماعی و سیاست‌گذاری در ایران وارد شده است. امید از دهه ۹۰ شمسی با عنوان «امید اجتماعی» موضوع پژوهشهای اجتماعی قرار گرفت. بنا بر نظر پژوهشگران و بر اساس مستندات طرحهای ملی مانند «بررسی سرمایه اجتماعی» سه موج «سنجش ارزشها و نگرشهای ایرانیان»، یکی از بنیادی‌ترین مسائل اجتماعی پیش‌رو، پایین‌بودن امید اجتماعی است که برگرفته از شرایط، بحرانها و ناکامیهای امروز در ایران است (خانیکی و همکاران، ۲۰۱۹).

در مطالعه‌ای که توسط امیرپناهی و همکاران در سال ۹۷ با هدف ارائه نیم‌رخ سیمای امید اجتماعی استانهای کشور، از طریق تحلیل ثانویه داده‌های طرح ملی وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی ایران (۲۰۱٦) انجام شد، میانگین امید اجتماعی در بین ایرانیان برای ده سال آینده منفی و رو به کاهش است و تفاوت و نابرابری در امید اجتماعی در بین استانها بیشتر خواهد شد. در این مطالعه وضعیت امید اجتماعی استان تهران نیز منفی بیان شد. تهران در رتبه‌بندی امید اجتماعی استانهای کشور رتبه ۲۲ را دارد که نشان از وضعیت نامطلوب امید اجتماعی این استان دارد (امیرپناهی و همکاران، ۲۰۱۷).

در خصوص سایر گروههای اجتماعی مانند سالمندان، زنجری (۲۰۱۹) شاخص امید

اجتماعی را در سطح متوسطی عنوان کرده است. در این مطالعه از تحلیل ثانویه داده‌های پژوهشهای دیگر استفاده شد. در سطح کلان برای سنجش امید سالمندان به وضعیت جامعه از تحلیل داده‌های حاصل از گزارش کشوری سرمایه اجتماعی در ایران (۲۰۱٤) استفاده شد که بر اساس آن حدود ٤٦ درصد سالمندان امید اجتماعی در سطح متوسط، حدود ۲۷ درصد از آنان امید اجتماعی در سطح بالا و حدود ۲٦ درصد از آنان امید اجتماعی در سطح پایین دارند.

اما برای سنجش امید سالمندان به وضعیت آینده اجتماعی خود (سطح فرد) از تحلیل داده‌های حاصل از پیمایش مقطعی وضعیت سالمندی موفق در شهر تهران (۲۰۱۵) استفاده شد که این تحلیل نیز نشان داد میانگین نمره شاخص امید اجتماعی سالمندان ساکن شهر تهران در حد متوسط است.

امید اجتماعی هم از نظر مردم و هم از نظر نخبگان و حاکمان به یک مسئله تبدیل شده است. با مفهومی سروکار داریم که شاید هنوز به‌درستی تعریف نشده است و ابزار آزمون‌شده و معتبری برای سنجش آن در اختیار نداریم؛ اما توافقی جمعی وجود دارد که با یک چالش و مسئله مواجه هستیم که جنبه‌های اجتماعی دارد، متأثر از شرایط زیست تاریخی و فرهنگی ماست و بر آینده جمعی ما تأثیر می‌گذارد (امیدی، ۲۰۲۱). با توجه به وضعیت اجتماعی و شرایط کنونی جامعه و همچنین خلأ تحقیقاتی در خصوص امید اجتماعی بررسی دقیق وضعیت امید اجتماعی، می‌تواند به سیاست‌گذاران و تحلیلگران اجتماعی، تصویر روشن‌تری ارائه دهد

عمده پژوهشها درباره امید اجتماعی در ایران از سال ۱۳۹٦ به بعد منتشر شدند و در اکثر این پژوهشها بر نبودن مطالعات پیشین و نداشتن ابزاری روا و پایا برای سنجش امید اجتماعی در بین ایرانیان تأکید شده است. (امیدی، ۲۰۲۱؛ امیرپناهی و همکاران، ۲۰۱۷؛ خانیکی و همکاران، ۲۰۱۹؛ زنجری، ۲۰۱۹؛ عظیمی و همکاران ۲۰۱۹، امیری اسفرجانی و همکاران ۲۰۱۹؛ کیانی ۲۰۱۸).

در این پژوهشها بیشتر به توسعه مفهوم امید اجتماعی به جای سنجش آن پرداخته شده است و در مطالعات محدودی که به تحلیل وضعیت امید اجتماعی در ایران پرداخته شده است، از تحلیل ثانویه و یا مصاحبه‌های باز و نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. با توجه به شرایط ذکرشده این سؤال مطرح می‌شود که وضعیت امید اجتماعی ایرانیان (در این مطالعه بزرگ‌سالان ساکن تهران) بر اساس یک ابزار روا و پایا چه وضعیتی دارد؟

بنابراین در این پژوهش وضعیت امید اجتماعی بزرگ‌سالان شهر تهران با پرسشنامه محقق‌ساخته در پنج پهنه توسعه‌ای شهر تهران سنجیده و به تفکیک برخی متغیرهای جمعیت شناختی و اجتماعی–اقتصادی بررسی شد. با توجه به اینکه شهر تهران پایتخت ایران و دارای تنوع قومیتی و فرهنگی است و دارای ٦٨٧٦٠١٧ میلیون افراد بالای ۱۸ سال است، شهر منتخب برای این مطالعه بوده است.

ادبیات تحقیق

بدون پرداختن و در نظر گرفتن نظریه‌های موجود در حوزه روانشناسی امید نمی‌توان به تحلیل دقیقی از امید اجتماعی رسید، به‌عنوان نمونه نظریه امید اسنایدر تمرکز خود را از زندگی فرد، به «فرد در موقعیت» منتقل می‌کند که این نظریه تثبیت‌شده‌ترین مفهوم امید را ارائه می‌دهد و به طور گسترده توسط متخصصین روانشناسی و علوم اجتماعی موردمطالعه قرار گرفته است.

اسنایدر امید را به‌عنوان فرآیند تفکر در مورد اهداف، همراه با انگیزه حرکت به سمت آنها (عاملیت) و راههای دستیابی به آن اهداف (مسیرها) تعریف کرده است (اسنایدر، ۲۰۰۲). این مدل استدلال می‌کند که توانایی یک فرد برای امیدواربودن به دو نوع تفکر بستگی دارد: تفکر عاملی و تفکر مسیری. تفکر عاملی به عزم یک فرد برای دستیابی به اهدافش با وجود موانع احتمالی اشاره دارد، درحالی‌که تفکر مسیری به راههایی اشاره دارد که فرد معتقد است می‌تواند به این اهداف شخصی دست یابد.

استاتس[1] نیز برای امید دو مؤلفه شناختی (انتظار وقوع رخدادهایی در آینده) و عاطفی (امید به اینکه رویدادهای آتی مثبت و پیامدهای مطلوبی داشته باشد) در نظر گرفته است (مدنی، ۲۰۱۹).

اما امیدی که به طور واقعی و انتقادی توسط یک گروه به اشتراک گذاشته می‌شود امید جمعی نام دارد. وقتی گروههای اجتماعی دیدگاههای خود را درباره تغییرات اجتماعی به اشتراک می‌گذارند، می‌توان گفت که فرایند امید جمعی در حال پیشرفت است. مؤلفه‌های امید جمعی شامل به اشتراک گذاشتن اهداف اجتماعی در جامعه، شنیده‌شدن صدای اعضای جامعه، توانایی گفتگوی اعضای جامعه درباره مسائل اجتماعی، وجود مسیرهای نهادینه‌شده برای دسترسی به اهداف اجتماعی است (مدنی، ۲۰۱۹).

امید اجتماعی «امید مشترک یک ملت و چشم‌انداز خوش‌بینانه آنها درباره وضعیت خود» است. مفهوم امید اجتماعی به‌مثابه صفتی برای جامعه به کار می‌رود. امید از دهه ۱۹۷۰ در قالب بحث احساسات انسانی وارد حوزه علوم اجتماعی شد. آپادوری در بحث ظرفیت آرزومندی می‌گوید امید یا آرزو صرفاً خیال‌پردازی نیست بلکه یک ظرفیت فرهنگی است: یعنی وقتی گروههای فرهنگی در جامعه شرایط شناسایی و دیده‌شدن را داشته باشند، امید شکل می‌گیرد (عظیمی و همکاران، ۲۰۱۹).

مفهوم‌پردازی امید اجتماعی بر اساس دو معیار آغاز می‌شود: اول، اگر جامعه با هدف تحقق دیدگاه اجتماعی مشترک حرکت کند، می‌تواند اعضایش را به زندگی بهتری امیدوار کند (هدف جامعه: دیدگاه اجتماعی مشترک). دوم، راه تحقق دیدگاه اجتماعی مشترک انتخاب‌شده توسط جامعه از عمومیت اجتماعی برخوردار باشد (راه از عمومیت اجتماعی).

مؤلفه‌های امید اجتماعی شامل پیشرفت جامعه برای تحقق دیدگاههای مشترک، استفاده جامعه از راههای برخوردار از عمومیت اجتماعی برای تحقق اهداف، داشتن قوه تخیل افراد

1 Staats

جامعه برای اندیشیدن به بدیلهای جالب‌توجه در قبال اعتقادات کنونی، تأکید بر آینده به جای جاودانگی، است. براساس این مؤلفه‌ها باید برداشت از آینده بهتر جانشین برداشت از واقعیت شود (مدنی، ۲۰۱۹).

در خصوص سنجش امید اجتماعی نیز دیدگاههای مختلفی بیان شده است. در بعضی مطالعات شاخصهای امید اجتماعی عبارتند از مشارکت اجتماعی (باوری که طبق آن، فرد خود را عنصری حیاتی از جامعه می‌داند)، انسجام اجتماعی (کیفیت روابط در گروه اجتماعی که فرد به آن تعلق دارد)، شکوفایی اجتماعی (اعتقاد به تواناییهای اجتماعی بالقوه)، انطباق اجتماعی (درک اجتماع به‌صورت هوشمند)، افکار هدفمند (ترسیم اهدافی مشخص برای زندگی حال و آینده)، راهبردهایی برای دستیابی به اهداف (توانایی ایجاد راهبردهایی برای دستیابی به اهداف) و انگیزه برای تلاش برای دستیابی به اهداف (تلاش برای تحقق راههای مختلف دستیابی به اهداف) (عظیمی و همکاران، ۲۰۱۹).

چارچوب نظری این پژوهش برای سنجش امید اجتماعی و ساخت پرسشنامه آن بر اساس مرور جامع هدفمند مطالعات پیشین انجام شد. مرور مطالعات نشان داد که مفهوم امید اجتماعی شامل دو بعد نگرش به آینده اجتماعی خود و نگرش به آینده وضعیت جامعه است.

منظور از بعد اول، نگرش به آینده اجتماعی خود، باور افراد به توانایی دستیابی به اهداف اجتماعی مطلوب خود در جامعه آینده در دو محور موقعیت و روابط اجتماعی است. در این بعد افراد امیدوار به زندگی بهتر در جامعه هستند. منظور از بعد دوم، نگرش به آینده وضعیت جامعه، نگرش افراد به وضعیت آینده جامعه برای رسیدن به اهداف و آرمانهای اجتماعی مطلوب (موردتوافق) با تلاش جمعی است. در این بُعد آینده بدون کمک نیروهای فراانسانی، مطلوب‌تر و متفاوت‌تر از گذشته مطرح می‌شود.

در هر دو بُعد افراد امیدوار به تغییر هستند اما قطعیت ندارند و دورنما نامطمئن است. پس به طور خلاصه امید اجتماعی، نگرش مثبت افراد به وضعیت اجتماعی آینده در دو سطح فردی و جامعه با تلاش جمعی است.

در مرور مطالعات مشاهده شد که پیشینه پژوهشی خارجی و داخلی کمی در خصوص امید اجتماعی مطرح شده است و بیشتر مطالعات به امید فردی پرداخته است. بریث ویت (۲۰۰٤) در پژوهشی به بررسی روند شکل‌گیری موضوع امید و شمولیت اجتماعی آن پرداخت. این مطالعه بر اساس نظرسنجی از ۲۰٤۰ استرالیایی انجام شده است که امیدها، ترسها و اقدامات خود را در رابطه با سیستم مالیات استرالیا در سال ۲۰۰۰ به اشتراک گذاشتند.

بریث ویت در این پژوهش امید جمعی را اینگونه تعریف می‌کند: امید جمعی یک اشتیاق مشترک برای جامعه‌ای بهتر است که از طریق مجموعه وسیعی از اهداف و اصول توافق‌شده بیان می‌شود و از طریق گفتگوی جامع اجتماعی شرح داده می‌شود، پاسخگویی به امیدهای فردی و رقابت در جامعه از اهمیت ویژه‌ای در این فرایند برخوردار است. در مطالعه دیگری توسط بورا و یانگ[1] (۲۰۱۹) ابزاری برای سنجش امید اجتماعی ساخته شده است. آنها در این مطالعه، با استفاده از نظریه امید اسنایدر، مقیاس ۵ آیتمی ایجاد کردند و مجموعه داده را به‌صورت آنلاین جمع‌آوری کردند. مقیاس آنها از نظر ساختاری تک‌بعدی و دارای ثبات درونی است اما کوتاه و بدون توجه به ابعاد متعدد امید اجتماعی در مفهوم آن است. در این مطالعه امید اجتماعی برای کسانی که در انواع خاصی از فعالیتهای اجتماعی شرکت کرده بودند بیشتر از کسانی بود که شرکت نکرده بودند.

در مطالعات داخلی امیرپناهی، مالمیر و شکریانی در پژوهشی به وضعیت سنجی امید اجتماعی در ایران با تحلیل ثانویه داده‌های طرح ملی وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی

1 Borae Jin and Yong-Chan Kim

که در سال ۱۳۹۵ روی یک نمونه بزرگ ۸۲۵۰۰ نفری ساکنان ٤٢٦ شهر مرکز شهرستانهای کشور انجام شده بود، پرداختند.

در این تحقیق واحد مشاهده فرد است ولی سطح تحلیل استان بوده و هدف اصلی نیز ارائه نیمرخ و سیمای امید اجتماعی استانهای کشور است. نتایج این مطالعه نشان داد که بین ارزیابی افراد از زمان حال با ارزیابی از گذشته و آینده رابطه معناداری وجود دارد. همچنین با احتساب شاخص ترکیبی امید اجتماعی مشخص شد که درمجموع میانگین امید اجتماعی در بین ایرانیان برای ده سال آینده منفی و رو به کاهش است.

در مطالعه‌ای دیگر امیری و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی امید اجتماعی در بین شهروندان اصفهانی پرداخته‌اند. روش پژوهش کیفی (نظریه زمینه‌ای) و مصاحبه با ۲۰ نفر از شهروندان ۱۵ سال به بالای شهر اصفهان بوده است. یافته‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش «نظریه زمینه‌ای» شامل هفت مقوله اصلی بدین شرح بود: هدف‌گذاری، آرزومندی، مسئولیت‌پذیری، میل به پیشرفت، تلاشگری و برنامه‌ریزی. «مقوله هسته» این مطالعه «میل به تغییر» بود که سایر مقولات خرد را در برمی‌گیرد.

به‌طورکلی دو رویکرد اصلی در تحلیل امید اجتماعی وجود دارد: عده‌ای از پژوهشگران، امید اجتماعی را باور (نگرش یا نوعی حس درونی) افراد نسبت به وضعیت آینده جامعه می‌دانند که بتواند از طریق تلاشهای جمعی آنان به اهداف اجتماعی برسد؛ و به‌طورکلی مخرج مشترک چنین وضعیتی برای تمامی اعضای جامعه را امید اجتماعی آنان می‌دانند (کیانی و اکبری، ۲۰۱۸؛ امیری و همکاران، ۲۰۱۹؛ عظیمی و همکاران، ۲۰۱۹؛ بورا و یانگ ۲۰۱۹).

رویکرد دیگری (که پژوهشگران کمتری به آن پرداخته‌اند) بیان می‌کند: امید اجتماعی مجموعه ظرفیتها و قابلیتهای ساختار اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که هر جامعه‌ای برای پویایی و حرکت در اختیار دارد؛ و امید اجتماعی را ویژگی خود جامعه

می‌دانند نه ویژگی افراد آن جامعه (فاضلی، (۲۰۱۹)؛ قانعی‌راد، ۲۰۱۹؛ غلامرضا کاشی، ۲۰۱۹).

«امید اجتماعی» در هر دو تحلیل با «امید (فردی)» از جنبه‌های مختلفی تفاوت دارد؛ ازجمله اینکه «امید» معطوف به اهداف فردی است اما «امید اجتماعی» درباره اهداف و آرمانهای مرتبط با جامعه است و پیامدهای اجتماعی دارد (ریچارد روتی، ۲۰۱٤؛ فاضلی، ۲۰۱۹؛ بورا و یانگ ۲۰۱۹؛ زنجری، ۲۰۱۹؛ امیری اسفرجانی و همکاران، ۲۰۱۹).

در کل در پیشینه مطالعات خارجی دیده می‌شود که بیشترین بررسیها درباره وضعیت امید به‌عنوان یک حالت انسانی انجام شده است؛ و در برخی موارد تأثیر عوامل اجتماعی مانند حمایت اجتماعی و مشارکت در فعالیتهای اجتماعی بر امید افراد سنجیده شده است. تنها پژوهش خارجی که به ساخت ابزار سنجش امید اجتماعی پرداخته است، مطالعه‌ایست که بورا و یانگ در ۲۰۱۹ در کره جنوبی انجام دادند. همانگونه که نویسندگان در مقاله اشاره می‌کنند؛ اگرچه هدف آنها پیشنهاد مفهوم و مقیاس امید اجتماعی بود، اما تکیه‌بر نظریه امید اسنایدر ممکن است مطالعه آنها را در معرض سوگیریهای نظری قرار داده باشد.

در بررسی مطالعات داخلی مشاهده می‌شود که بیشتر از سال ۱۳۹٦ به بعد، مطالعات درباره امید اجتماعی انجام و گزارش شده‌اند؛ و پیش از آن بیشتر مطالعات در حوزه روانشناسی امید و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن بوده است. بدین ترتیب پژوهشی به سنجش امید اجتماعی ایرانیان با ابزار خاص سنجش این مفهوم که متناسب با بافتار جامعه ایران ساخته و اعتباریابی شده باشد، صورت نگرفته است. ازاین‌رو همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد در این پژوهش سنجش امید اجتماعی در شهر تهران با استفاده از ابزاری روا و پایا بر اساس چارچوب نظری (رویکرد قیاسی) برگرفته از مرور جامع انجام گرفت.

روش

روش مطالعه حاضر مقطعی است و از نظر گردآوری اطلاعات پیمایشی-پرسشنامه‌ای است. حجم نمونه ۵۲۲ نفری از جامعه آماری بزرگ‌سالان (بالای ۱۸ سال سن) ساکن در پهنه‌بندیهای مختلف توسعه‌ای شهر تهران در سال ۱۴۰۱ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای گردآوری شد. ابتدا از هر پنج پهنه‌بندی توسعه‌ای شهر تهران که در مطالعه صادقی و زنجری (۲۰۱۶) مشخص شد، دو منطقه و سپس دو محله در آن مناطق که معرف سطح توسعه مناطق باشد، به‌صورت تصادفی انتخاب و پرسشگران برای نمونه‌گیری وارد محله‌ها شدند و در صورت تمایل افراد ۱۸ ساله و بالاتر ساکن آن محله که در دسترس بودند (در خیابان، کوچه، پارک، مغازه‌ها و سایر مکانهای عمومی محله)، پرسشنامه برای تکمیل‌کردن در اختیار آنان قرار گرفت. حجم نمونه در هر پهنه با توجه به جمعیت آن محله تعیین شد. در این پژوهش تعداد ۸ نفر پرسشگر به جمع‌آوری حجم نمونه کمک کردند که طی جلسات توجیهی انفرادی درباره ملاحظات اخلاقی و موارد مربوط به سؤالات و معیارهای ورود و خروج آموزش دیدند.

بر اساس فرمول کوکران و با در نظر گرفتن خطای نمونه‌گیری ۵ درصد و دقت ۹۵ درصد ۳۸۴ نفر برای نمونه در شهر تهران نیاز است. با در نظر گرفتن ۱۰ درصد برای پرسشنامه‌های ناقص و اندازه طرح ۱.۲ میزان ۵۰۶ نمونه موردنیاز است. همچنین برای اعتباریابی ساختاری ابزار طراحی‌شده (با تحلیل عاملی اکتشافی) حجم نمونه کافی در منابع مختلف بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ نام برده شده است، (گورسوچ[1] ۱۹۸۳، کان[2] ۲۰۰۶؛ حبیب‌پور گتابی و صفری شالی ۲۰۱۰)؛ که نهایتاً در این مطالعه تعداد ۵۲۲ نمونه جمع‌آوری شد.

داده‌های این مطالعه با پرسشنامه امید اجتماعی محقق‌ساخته و چک‌لیست اطلاعات

1. Gorsuch
2. Kahn

جمعیت شناختی گردآوری شد. متغیرهای جمعیت شناختی شامل سن، جنس، وضعیت تأهل، تحصیلات، وضعیت اشتغال، تعداد اعضای خانوار، وضعیت مالکیت منزل و پهنه توسعه‌ای محل زندگی بود. همچنین مشارکت در فعالیت انواع فعالیت داوطلبانه، ادراک از وضعیت سلامتی خود، ادراک از وضعیت اقتصادی خود و میزان رضایت از زندگی نیز هرکدام در یک سؤال مجزا بررسی شد.

پرسشنامه امید اجتماعی محقق‌ساخته که طراحی آن با رویکرد قیاسی و با استفاده از مرور جامع هدفمند (Scoping review) انجام شد، شامل ۲۰ سؤال با طیف لیکرت ۵ تایی بود. روایی محتوایی و صوری آن از طریق پانل متخصصین ۱۰ نفره و مشارکت تعدادی از شهروندان بررسی شد که مقادیر CVR =۸۹.۸ و CVI =۹۱.۵ نشان‌دهنده روایی محتوایی مطلوب پرسشنامه است. با تحلیل عاملی اکتشافی سه عامل اصلی امید به وضعیت جامعه با ۱۲ گویه، امید به وضعیت اجتماعی خود با ۵ گویه و احساس تعلق به جامعه با ۳ گویه به دست آمد که ٦٦.۹۰ درصد از پراکنش داده‌ها را شامل می‌شود. همچنین ضریب همبستگی این پرسشنامه با پرسشنامه معتبر امید اسنایدر (کرمانی و همکاران، ۲۰۱۰) (R=۰.٤۳۵) بوده که نشان از روایی ملاکی پرسشنامه امید اجتماعی دارد. همچنین برای بررسی پایایی پرسشنامه از دو روش همسانی درونی و ثبات زمانی استفاده شد که ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰.۹۳ و ضریب همبستگی درون طبقه‌ای آن (ICC=۰.۹۱) بوده است. درنهایت تجزیه‌وتحلیل داده‌ها با آزمونهای آماری توصیفی و تحلیلی مانند تی مستقل، آنالیز واریانس یک‌طرفه، همبستگی و رگرسیون خطی چندمتغیره، با هدف بررسی وضعیت امید اجتماعی در میان بزرگ‌سالان شهر تهران انجام شد.

یافته‌ها

از بین ۵۲۲ شرکت‌کننده، حدود ۵۹ درصد زن و ٤١ درصد مرد بودند. افراد دارای همسر و متأهل حدود ۵۱ درصد نمونه را تشکیل می‌دهند و سایر مشارکت‌کنندگان به‌نوعی مجرد هستند. در بین مشارکت‌کنندگان افراد با تحصیلات زیر دیپلم کمترین (٤/٦ درصد) و افراد دارای تحصیلات کارشناسی بیشترین سهم (٥٠/٦ درصد) را به خود اختصاص دادند. میانگین سنی مشارکت‌کنندگان ۳۵ سال با انحراف معیار ۱۱.۹۳ بوده که حدود نیمی از آنها بالای ۳۵ سال سن داشتند. حدود ۱۳ درصد مشارکت‌کنندگان زنان خانه‌دار و ۳٦ درصد شاغل تمام‌وقت بودند. مشارکت‌کنندگان با تعداد اعضای خانوار ٤ و ۳ نفره بیشترین سهم را از نمونه داشتند. حدود ٤٨ درصد مشارکت‌کنندگان دارای خانه هستند و مابقی مستأجر بوده‌اند (جدول ۱).

جدول ۱: ویژگیهای جمعیت شناختی و فردی نمونه موردبررسی

متغیر (طبقات)		فراوانی	درصد	متغیر (طبقات)		فراوانی	درصد
جنس	زن	۳۰٦	٥٨/٦	گروه سنی	۱۸–۲٤ ساله	١٤٦	۲۸
	مرد	۲۱٦	٤١/٤		۲۵–۲۹ ساله	٦٤	۱۲/۳
وضعیت تأهل	بدون همسر	۲۵۳	٤٨/٥		۳۰–۳٤ ساله	۸۱	۱۵/۵
	دارای همسر	۲٦۹	٥١/٥		۳۵–۳۹ ساله	٦۹	۱۳/۲
سطح تحصیلات	زیر دیپلم	۲٤	٤/٦		٤۰–٤٤ ساله	٦۰	۱۱/۵
	دیپلم و کاردانی	۱۲۲	۲۳/٤		٤۵–٤۹ ساله	٤۱	۷/۹
	کارشناسی	۲٦٤	٥۰/٦		۵۰–۵٤ ساله	۲٦	۵
	کارشناسی ارشد	۸٤	۱٦/۱		۵۵–۵۹ ساله	۱۹	۳/٦
	دکتری	۲۸	٥/٤		٦۰ ساله و بالاتر	۲٦	۳/۱

متغیر (طبقات)		فراوانی	درصد	متغیر (طبقات)		فراوانی	درصد
وضعیت اشتغال	شاغل تمام‌وقت	۱۸۷	۳۵/۸	تعداد اعضای خانوار	۱ نفر	۲۰	۳/۸
	شاغل پاره‌وقت	٦۳	۱۲/۱		۲ نفر	۸۰	۱۵/۳
	خانه‌دار	٦٦	۱۲/٦		۳ نفر	۱۳۲	۲۵/۳
	بازنشسته و ازکارافتاده	۳۳	٦/۳		٤ نفر	۱۹۸	۳۷/۹
	بیکار و در جستجوی کار	٦۷	۱۲/۸		۵ نفر	۵۱	۹/۸
	محصل	۱۰٦	۲۰/۳		٦ نفر	۲۹	۵/٦
وضعیت مالکیت منزل	ملکی	۲۵۳	٤۸/۵		۷ نفر و بیشتر	۱۲	۲/۳
	غیر ملکی	۵٦۹	۵۱/۵				
مشارکت در فعالیتهای داوطلبانه	فعالیت خیریه‌ای (کمک مالی و غیرمالی)	۲۰۲	۳۸/۷	رضایت از زندگی	خیلی زیاد	۱٦	۳/۱
	فعالیت فرهنگی – اجتماعی	۸٤	۱٦/۱		زیاد	۹۰	۱۷/۲
	فعالیت سیاسی	٤۲	۸		متوسط	۲۲۱	٤۲/۳
	سایر فعالیتهای داوطلبانه مانند مذهبی و...	۵۳	۱۰/۲		کم	۱۲۷	۲٤/۳
	هیچ فعالیت داوطلبانه‌ای ندارد	۲٦۲	۵۰/۲		خیلی کم	٦۸	۱۳
وضعیت اقتصادی خودادراکی	خیلی خوب	۱۱	۲/۱	وضعیت سلامت خودادراکی	عالی	۲۹	۵/٦
	خوب	٦۹	۱۳/۲		خیلی خوب	۷۲	۱۳/۸
	متوسط	۲٤۷	٤۷/۳		خوب	۲۲٤	٤۲/۹
	ضعیف	۱۵۱	۲۸/۹		متوسط	۱۵٤	۲۹/۵
	خیلی ضعیف	٤٤	۸/٤		بد	٤۳	۸/۲

یکی از متغیرهایی بررسی‌شده در این پژوهش، مشارکت‌داشتن در انواع فعالیتهای داوطلبانه بود. بیشترین فعالیت داوطلبانه‌ای که نمونه موردبررسی در آن مشارکت داشتند، فعالیتهای خیریه‌ای (حدود ۳۹ درصد) و کمترین فعالیت مربوط به انواع فعالیت داوطلبانه سیاسی (۸ درصد) است. ۵۰/۲ درصد از نمونه موردمطالعه در هیچ فعالیت داوطلبانه‌ای مشارکت نداشتند. نزدیک به نیمی از مشارکت‌کنندگان وضعیت مالی خود را متوسط می‌دانند و حدود ۱۵ درصد وضعیت مالی خود را خوب و خیلی خوب می‌دانند. حدود ۴۳ درصد مشارکت‌کنندگان وضعیت سلامتی خود را خوب و ۳۰ درصد متوسط گزارش کردند. حدود ۴۲ درصد از مشارکت‌کنندگان میزان رضایت از زندگی خود را متوسط اظهار کردند و ۱۳ درصد رضایتشان را خیلی کم گزارش کردند (جدول ۱).

در جدول شماره ۲ وضعیت امید اجتماعی در نمونه موردبررسی گزارش شده است. میانگین وضعیت امید اجتماعی در میان مشارکت‌کنندگان ۴۱ و کمتر از متوسط بوده است. وضعیت امید اجتماعی نمونه در بعد اول، امیدواری به آینده جامعه، ۳۵ به دست آمده است که در سطح پایینی بوده است. همچنین ابعاد دوم و سوم امید اجتماعی با توجه به دامنه تغییرات در وضعیت متوسطی قرار دارند.

جدول ۲: وضعیت امید اجتماعی و ابعاد آن در نمونه بررسی‌شده

متغیر	میانگین (نمرات خام)	انحراف معیار	دامنه	میانگین (نمرات استاندارد ۱۰۰-۰)
اول: امیدواری به آینده جامعه	۲۸/۸۸	۱۱/۵۷	۶۰-۱۲	۳۵
دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	۱۵/۶۸	۴/۷۴	۲۵-۵	۵۳/۴۴
سوم: احساس تعلق به جامعه	۸/۲۳	۳/۰۸	۱۵-۳	۴۳/۶۱
کل پرسشنامه امید اجتماعی	۵۲/۸۰	۱۶/۳۴	۱۰۰-۲۰	۴۱

همانگونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، در میان متغیرهای جمعیت شناختی، بین متغیر تعداد اعضای خانوار با امید اجتماعی (F=۲.۱۸/ P=۰.۰٤) و بین متغیر وضعیت مالکیت منزل با امید اجتماعی (F=۲.۹/ P=۰.۰۰٤) رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۳: بررسی وضعیت امید اجتماعی و ابعاد آن به تفکیک متغیرهای جمعیت شناختی در نمونه موردبررسی

متغیرهای جمعیت شناختی		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
جنس	زن	۲۹.٤٦	۱۵.٦۵	۸.۲۱	۵۳.۳۳
	مرد	۲۸.۰٦	۱۵.۷٤	۸.۲۵	۵۲.۰٦
آماره آزمون	t آزمون	۱.۳٦	۰.۲۲	۰.۱۵	۰.۸۷
مقدار احتمال	P	۰.۱۷	۰.۸۲	۰.۸۷	۰.۳۸
وضعیت تأهل	دارای همسر	۲۹.۰٦	۱۵	۸.۵۱	۵۲.۵۸
	بدون همسر	۲۸.٦۹	۱٦.٤۱	۷.۹۳	۵۳.۰٤
آماره آزمون	t آزمون	۰.۳٦٦	۳.٤۲	۲.۱٤	۰.۳۲
مقدار احتمال	P	۰.۷۱	۰.۰۰۱ >	۰.۰۳	۰.۷٤

متغیرهای جمعیت شناختی		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
گروه سنی	تا ۲٤ ساله ۱۸	۲۸.۹۵	۱٦.۹۵	۷.٤۰	۵۳.۳۱
	تا ۲۹ ساله ۲۵	۲۸.۳۱	۱۵.۹۵	۷.۹۲	۵۲.۱۸
	تا ۳٤ ساله ۳۰	۲۸.۸	۱۵.۷٦	۷.۹۲	۵۲.٤۹
	تا ۳۹ ساله ۳۵	۲۹.۲٤	۱۵.۰۸	۸.۵۰	۵۲.۸٤
	تا ٤٤ ساله ٤۰	۲۹.۵۵	۱۵.۳۸	۸.۷۵	۵۳.٦۸
	تا ٤۹ ساله ٤۵	۲٤.۵۳	۱۳.۳۹	۹.۰۲	٤٦.۹۵
	تا ۵٤ ساله ۵۰	۳۱	۱۵.۲۳	۹.۳۸	۵۵.٦۱
	تا ۵۹ ساله ۵۵	۳۱.٤۲	۱٤.۲٦	۹.۹٤	۵۵.٦۳
	ساله و بالاتر ٦۰	۳۱.۵٦	۱٤.۷۵	۹.۵٦	۵۵.۸۷
آماره آزمون	F آزمون	۱.۱	۳.۱۳	۳.۸۳	۰.۹٤
مقدار احتمال	P	۰.۳۵	۰.۰۰۲	۰.۰۰۱ >	۰.٤۷
سطح تحصیلات	زیر دیپلم	۳۲.۷	۱٦.۱٦	۹.٦۲	۵۸.۵
	دیپلم و کاردانی	۲۹.۱۲	۱۵.۷٦	۷.۷۱	۵۲.۵۹
	کارشناسی	۲۸.٤۸	۱۵.۸۵	۸.۱۵	۵۲.۵
	کارشناسی ارشد	۲۷.۷۸	۱٤.٦٦	۸.۷۲	۵۱.۱۷
	دکتری	۳۱.۵۷	۱٦.٤٦	۸.۵۳	۵٦.۵۷
آماره آزمون	F آزمون	۱.۳۱	۱.۳۱	۲.۷٦	۱.۳۳
مقدار احتمال	P	۰.۲٦	۰.۲٦	۰.۰۲	۰.۲۵

متغیرهای جمعیت شناختی		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
وضعیت اشتغال	شاغل تمام‌وقت	۲۸.۵۲	۱۵.٤۸	۸.٦۳	۵۲.٦٤
	شاغل پاره‌وقت	۲۷.۷۳	۱٦.۲۳	۷.٦۱	۵۱.۵۸
	خانه‌دار	۳۰.۸٦	۱۵.۱۲	۸.۳۷	۵٤.۳٦
	بازنشسته و ازکارافتاده	۲۵.۵۲	۱۳.۱۵	۹.۲٤	٤۷.۹۳
	بیکار و در جستجوی کار	۳۰.۱۳	۱۵.۷٤	۸.۱٤	۵٤.۰۲
	محصل	۲۹.۲	۱٦.۸۳	۷.۵۳	۵۳.۵۸
آماره آزمون	F آزمون	۱.۲۷	۳.٦۵	۳.۰۱	۰.۹
مقدار احتمال	P	۰.۲۷	۰.۰۰۳	۰.۰۱	۰.٤۸

جدول ٤ نتایج رابطه مشارکت در انواع فعالیتهای داوطلبانه و امید اجتماعی است. بر اساس نتایج به دست آمده بین مشارکت در انواع فعالیت داوطلبانه با ابعاد و نمره کل امید اجتماعی به‌جز در یک مورد، رابطه معناداری وجود دارد (رابطه بعد دوم امید اجتماعی با مشارکت در سایر فعالیتهای داوطلبانه معنادار نیست). در میان انواع فعالیتهای داوطلبانه، مشارکت‌داشتن در فعالیت فرهنگی اجتماعی رابطه قوی‌تری با امید اجتماعی ($t= 5.80, p < 0.001$) و ابعاد آن دارد. پس‌ازآن به ترتیب رابطه مشارکت در فعالیت سیاسی ($t= 4.7, p < 0.001$)، مشارکت در فعالیت خیریه‌ای ($t= 2.93, p = 0.003$) و مشارکت در سایر فعالیتهای داوطلبانه مانند مذهبی ($t= 2.81, p = 0.005$) قوی‌ترین رابطه را با امید اجتماعی داشتند.

با توجه به اینکه درمجموع ۵۰/۲ درصد از نمونه موردبررسی در هیچ فعالیت داوطلبانه‌ای مشارکت نداشتند و ۴۹/۸ درصد نمونه حداقل در یک فعالیت داوطلبانه مشارکت داشتند. در انتهای جدول ۵ رابطه مشارکت داشتن یا نداشتن در فعالیت داوطلبانه با امید اجتماعی و ابعاد آن گزارش شد. بر اساس این نتایج میانگین نمره کل امید اجتماعی افرادی که در هیچ فعالیت داوطلبانه‌ای مشارکت فعال نداشتند ۴۹.۱۴ بوده و برای افرادی که حداقل در یک فعالیت داوطلبانه مشارکت داشتند، ۵۶.۴۹ بوده است. نتیجه آزمون t نیز حاکی از آن‌که بین مشارکت در فعالیت داوطلبانه با امید اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد ($t= ۵.۲۶, p < ۰.۰۰۱$).

جدول ٤: بررسی رابطه امید اجتماعی با مشارکت در فعالیتهای داوطلبانه

مشارکت در انواع فعالیتهای داوطلبانه		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
فعالیت خیریه‌ای	دارد	۳۰.٤٤	۱٦.۲۵	۸.۷۲	۵۵.٤۳
	ندارد	۲۷.۸۹	۱۵.۳۳	۷.۹۲	۵۱.۱۵
آماره آزمون	آزمون t	۲.٤٦	۲.۱۸	۲.۹۲	۲.۹۳
مقدار احتمال	P	۰.۰۱٤	۰.۰۳	۰.۰۰٤	۰.۰۰۳
فعالیت فرهنگی- اجتماعی	دارد	۳٤.۵۹	۱۷.۵۵	۹.۸٤	٦۲
	ندارد	۲۷.۷۸	۱۵.۳۳	۷.۹۲	۵۱.۰٤
آماره آزمون	آزمون t	۵.۰۵	٤	۵.۳٦	۵.۸۰
مقدار احتمال	P	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱
فعالیت سیاسی	دارد	۳۵.۷٦	۱۸.۲٦	۹.۹۲	٦۳.۹۵
	ندارد	۲۸.۲۸	۱۵.٤٦	۸.۰۸	۵۱.۸۳
آماره آزمون	آزمون t	٤.۰۷	۳.۷۰	۳.۷٦	٤.۷۰
مقدار احتمال	P	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱

مشارکت در انواع فعالیتهای داوطلبانه		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
سایر، مانند فعالیت مذهبی	دارد	۳۲.۶۰	۱۶.۵۶	۹.۵۸	۵۸.۷۵
	ندارد	۲۸.۴۶	۱۵.۵۹	۸.۰۸	۵۲.۱۳
آماره آزمون	آزمون t	۲.۴۸	۱.۴۲	۳.۳۹	۲.۸۱
مقدار احتمال	P	۰.۰۱۳	۰.۱۵۶	< ۰.۰۰۱	۰.۰۰۵
داشتن فعالیت داوطلبانه	دارد N= ۲۶۰	۳۱.۱۳	۱۶.۵۱	۸.۸۵	۵۶.۴۹
	ندارد N= ۲۶۲	۲۶.۶۵	۱۴.۸۷	۷.۶۱	۴۹.۱۴
آماره آزمون	آزمون t	۴.۵	۴	۴.۶۶	۵.۲۶
مقدار احتمال	P	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱	< ۰.۰۰۱

در این مطالعه سه سؤال درباره ادراک مشارکت‌کنندگان از وضعیت سلامتی خود، وضعیت اقتصادی خود و میزان رضایت از زندگی پرسیده شد. در جدول ۵ میانگین وضعیت امید اجتماعی و ابعاد آن به تفکیک برای افرادی که هرکدام از گزینه‌های این سؤالات را انتخاب کردند، به همراه نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه آمده است. با توجه به نتایج به دست آمده، بین سؤال ادراک از وضعیت اقتصادی خود و امید اجتماعی (F= ۱۱.۸, p < ۰.۰۰۱) و نیز هرکدام از ابعاد امید اجتماعی، رابطه معناداری وجود دارد. افرادی که وضعیت اقتصادی خود را بهتر ارزیابی و گزارش کردند، نمره امید اجتماعی بالاتری داشتند. همچنین بین سؤال ادراک وضعیت سلامتی خود و امید اجتماعی (F= ۸.۳۸, p < ۰.۰۰۱) و نیز هرکدام از ابعاد امید اجتماعی، رابطه معناداری وجود دارد. هر چه مشارکت‌کنندگان وضعیت سلامتی خود

را بهتر گزارش کردند، نمره آنان در امید اجتماعی و ابعاد آن بالاتر بود؛ و بین سؤال میزان رضایت از زندگی و امید اجتماعی (F= ۳۰.۲, p < ۰.۰۰۱) و نیز با هرکدام از ابعاد امید اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۵: بررسی رابطه بین امید اجتماعی و ابعاد آن با ادراک مشارکت‌کنندگان از وضعیت سلامت، وضعیت اقتصادی و رضایت از زندگی

سؤالات خودارزیابی		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
ادراک از وضعیت اقتصادی خود	خیلی ضعیف	۲۵/۸۴	۱۳/۶۱	۸/۵۰	۴۷/۹۵
	ضعیف	۲۵/۹۰	۱۴/۴۹	۷/۷۱	۴۸/۱۰
	متوسط	۲۹/۴۰	۱۵/۹۱	۸/۱۶	۵۳/۴۸
	خوب	۳۴/۲۴	۱۸/۶۳	۹/۲۶	۶۲/۱۴
	خیلی خوب	۳۶/۶۳	۱۷	۹/۳۶	۶۳
آماره آزمون	آزمون F	۸/۸۲	۱۲/۵۵	۳/۵۲	۱۱/۸۰
مقدار احتمال	P	< ۰/۰۰۱	< ۰/۰۰۱	۰/۰۰۷	< ۰/۰۰۱
ادراک وضعیت سلامتی خود	بد	۲۶/۳۷	۱۳/۴۴	۷/۱۱	۴۶/۹۳
	متوسط	۲۷/۶۱	۱۴/۳۴	۷/۷۵	۴۹/۷۲
	خوب	۲۸/۶۶	۱۵/۹۶	۸/۱۱	۵۲/۷۴
	خیلی خوب	۳۲/۱۲	۱۷/۸۳	۹/۶۹	۵۹/۶۵
	عالی	۳۳	۱۸/۷۲	۹/۶۸	۶۱/۴۱
آماره آزمون	آزمون F	۳/۳۷	۱۳/۵۲	۸/۵۱	۸/۳۸
مقدار احتمال	P	۰/۰۱	< ۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱	< ۰/۰۰۱

سؤالات خودارزیابی		میانگین نمرات ابعاد امید اجتماعی			
		اول: امیدواری به آینده جامعه	دوم: امیدواری به آینده اجتماعی خود	سوم: احساس تعلق به جامعه	امید اجتماعی کل
میزان رضایت از زندگی	خیلی کم	۲۵/۰۸	۱۲/٦٦	٦/۷۷	٤٤/٥۲
	کم	۲٤/٤۰	۱٤/۲۱	٦/۹۲	٤٥/٥۳
	متوسط	۲۹/٥۳	۱٦/۰۳	۸/۷٥	٥٤/۳۲
	زیاد	۳٤/۳٥	۱۸/۱۷	۹/۳۰	٦۱/۸۳
	خیلی زیاد	٤۰/۷٥	۲۱/٥۰	۱۱/٦۸	۷۳/۹۳
آماره آزمون	آزمون F	۱۸/۰۹	۲٦/۹۷	۲۱/۷۸	۳۰/۲۰
مقدار احتمال	P	< ۰/۰۰۱	< ۰/۰۰۱	< ۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱

در ادامه برای بررسی بهتر رابطه بین امید اجتماعی و عوامل مرتبط از آزمون رگرسیون استفاده شده است که تغییرات واریانس امید اجتماعی با کنترل اثر هم‌زمان متغیرها بررسی شود. برای بررسی از مدل رگرسیون خطی چندگانه استفاده شد. در این مطالعه شاخص تورم واریانس بین ۱.۰ تا ۱.٦ بوده است که نشان می‌دهد که اثر چندخطی بین متغیرهای مستقل اندک است، همچنین شاخص تحمل برای متغیرهای مستقل موردبررسی ۰.٦۰ تا ۰.۹۷ است که بیانگر اثر چندخطی اندک است. مطابق نتایج رگرسیون خطی چندگانه رابطه امید اجتماعی با عوامل مرتبط با آن نشان داد مشارکت‌کننده‌گانی که تعداد افراد خانواده بیشتری دارند، فعالیت داوطلبانه انجام می‌دهند و از زندگی رضایت بیشتری دارند، میزان امید اجتماعی بالاتری دارند. در کل مدل رگرسیونی ۲۰ درصد از تغییرات واریانس امید اجتماعی را تبیین کرده است (جدول ٦).

جدول ٦: نتایج رگرسیون خطی چندگانه رابطه امید اجتماعی با عوامل مرتبط با آن در میان مشارکت‌کنندگان

متغیرهای تأثیرگذار	ضرایب استانداردنشده		Beta	t	مقدار احتمال (p)
	B	Std.Error			
تعداد افراد خانواده	۱/٤۰۳	۰/٥۱۲	۰/۱۰۸	۲/۷۳۸	۰/۰۰٦
مالکیت منزل مسکونی (گروه مرجع: نداشتن ملک شخصی)	-۰/٦۱۹	۱/٤۹۷	-۰/۰۱۹	-۰/٤۱٤	۰/٦۷۹
داشتن فعالیت داوطلبانه (گروه مرجع: نداشتن فعالیت)	۳/۳۸٦	۱/۳٥٦	۰/۱۰٤	۲/٤۹۷	۰/۰۱۳
وضعیت اقتصادی خودادراک	۱/٦۹۷	۰/۹٤۹	۰/۰۹۱	۱/۷۸۸	۰/۰۷٤
وضعیت سلامتی خودادراک	۰/۳٤۰	۰/۷۷۲	۰/۰۲۰	۰/٤٤۱	۰/٦٦۰
رضایت از زندگی	٥/٥۷۳	۰/۸۲۷	۰/۳۳۹	٦/۷٤۱	۰/۰۰۰
F: ۲۱/۸٤۹ Sig=۰/۰۰۱ R: ۰/٤٥۰ R2:۰/۲۰۳					

بحث

نتایج این تحقیق بیانگر آن است که میانگین وضعیت امید اجتماعی در نمونه موردبررسی کمتر از متوسط بوده است. وضعیت امید اجتماعی نمونه در بعد اول، امیدواری به آینده جامعه در سطح پایینی بوده است. همچنین ابعاد دوم و سوم امید اجتماعی در وضعیت متوسطی قرار داشتند. نتایج این مطالعه با نتایج مطالعات متعددی همچون مطالعه امیرپناهی و همکاران (۲۰۱۷)، عظیمی و همکاران (۲۰۱۹) و خانیکی (۲۰۱۹) که میانگین امید اجتماعی در بین ایرانیان را منفی و رو به پایین بیان کردند همخوانی داشته است. شرایط اجتماعی و حوادث تاریخی ازجمله عوامل اثرگذار بر عواطف انسانی جوامع مانند امید اجتماعی است

که تغییرات کنونی سیاسی و اجتماعی ایران می‌تواند بر وضعیت امید اجتماعی روبه پایین آن تأثیر بگذارد.

نتایج تحقیق نشان داد بین ادراک افراد درباره وضعیت سلامتی، وضعیت اقتصادی و میزان رضایت از زندگی با امید اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین مشارکت افراد در انواع فعالیت داوطلبانه و امید اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. امید اجتماعی افرادی که در فعالیتهای داوطلبانه مشارکت فعال داشته‌اند بالاتر از افرادی است که در این فعالیتها مشارکت نداشتند.

در مطالعه بورا و یانگ (۲۰۱۹) و غلامرضا کاشی (۲۰۱۹) نیز رابطه بین امید اجتماعی و مشارکت در انواع فعالیتهای داوطلبانه تأیید شده است که با نتایج این پژوهش همخوانی دارد. در این پژوهش بین جنس، وضعیت تأهل، گروه سنی، سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال، متوسط درآمد ماهیانه با امید اجتماعی رابطه معنادار وجود ندارد. در مطالعه کیانی و همکاران (۲۰۱۸) که به مقایسه وضعیت امید اجتماعی دانشجویان و جوانان غیردانشجو پرداخته، بین وضعیت امید اجتماعی این دو گروه تفاوت معناداری یافت نشد که با این بخش از نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد. با توجه به نتایج به دست آمده بین وضعیت مالکیت منزل و تعداد اعضای خانوار با نمره کل امید اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، افرادی که دارای منزل مسکونی بودند امید اجتماعی بالاتری از افراد مستأجر داشته‌اند و هرچه تعداد اعضای خانوار بیشتر باشد میانگین امید اجتماعی بالاتر بوده است.

یکی از اصلی‌ترین پیش‌نیازهای طراحی مداخلات اجتماعی مناسب، شناخت و آگاهی از وضعیت آن جامعه است؛ که برای این منظور داشتن ابزار سنجش نقش بسزایی ایفا می‌کند. مطالعات قبلی به طور گسترده به امید فردی و نتایج آن پرداخته‌اند اما مطالعات محدودی به مفهوم امید اجتماعی پرداختند، در این میان ابزار روا و پایا برای سنجش امید اجتماعی که قابل‌استفاده در میان بزرگ‌سالان ایرانی باشد وجود ندارد و در مطالعاتی که وضعیت امید

اجتماعی موردسنجش قرار گرفت یا از تحلیل ثانویه استفاده کردند یا در فرآیند طراحی گویه‌ها صرفاً از ابزار و نظریه امید اسنایدر که فردی است استفاده شد. بدین منظور در این پژوهش با مرور جامع هدفمند، امید اجتماعی نگرش مثبت افراد به وضعیت اجتماعی آینده در دو سطح فردی و جامعه تعریف شد و ضمن طراحی و اعتباریابی پرسشنامه امید اجتماعی (۲۰ سؤالی)، بررسی وضعیت امید اجتماعی در میان بزرگ‌سالان شهر تهران انجام شد. نتایج نشان داد مقیاس ۲۰ سؤالی امید اجتماعی از نظر ساختاری دارای سه بعد امیدواری به آینده جامعه، امیدواری به آینده اجتماعی خود و احساس تعلق به جامعه بوده است.

همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که امید اجتماعی در بین بزرگ‌سالان شهر تهران از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و در سطح متوسط رو به پایین قرار دارد. طبق نتایج بین ادراک از وضعیت اقتصادی خود، ادراک وضعیت سلامتی خود، میزان رضایت از زندگی، مشارکت در انواع فعالیت داوطلبانه، وضعیت مالکیت منزل، تعداد اعضای خانوار با امید اجتماعی رابطه معنی‌دار یافت شد. همچنین بر اساس مدل رگرسیون چندخطی با کنترل اثر هم‌زمان متغیرهای پیش‌بینی‌کننده، مشارکت‌کنندگانی که تعداد افراد خانواده بیشتری دارند، فعالیت داوطلبانه انجام می‌دهند و از زندگی رضایت بیشتری دارند، میزان امید اجتماعی بالاتری دارند.

با توجه به اینکه شرکت در کارهای داوطلبانه می‌تواند میانگین امید اجتماعی را افزایش دهد پیشنهاد می‌شود در حوزه مشارکت و ادغام اجتماعی برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری انجام شود.

با توجه به یافته‌های مطالعه افرادی که وضعیت اقتصادی نامناسبی دارند و یا صاحب مسکن نیستند امید اجتماعی کمتری دارند که نیازمند تأکید بر سیاست‌گذاری رفاهی و ارائه بسته‌های حمایتی و محافظتی برای افراد آسیب‌پذیر و کم‌برخوردار جامعه است. همچنین مشارکت‌کنندگانی که تعداد افراد خانواده کمتری داشتند امید اجتماعی پایین‌تری داشته‌اند.

مداخلات در حوزه حمایت اجتماعی محلی و سرمایه اجتماعی می‌تواند کمک‌کننده ارتقای امیدواری را در خانواده‌های کم‌جمعیت باشد. از طرف دیگر با توجه به محدودیت این مطالعه که در شهر تهران انجام شده است پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی در مناطق روستایی و همچنین سایر شهرها برای مقایسه بهتر وضعیت امید اجتماعی در ایران مطالعاتی انجام شود

همچنین پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی برای تحلیل عمیق‌تر عوامل مرتبط با امید اجتماعی از روش مدل یابی معادلات ساختاری استفاده شود.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در تهیه این مقاله مشارکت آگاهانه و همراه با رضایت داشته‌اند.

منابع مالی

برای تهیه این مقاله حمایت مالی مستقیم از هیچ نهاد یا سازمانی دریافت نشده است.

تعارض منافع

در این مقاله بین نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع وجود نداشته است.

پیروی از اصول اخلاقی پژوهش

در این مقاله کدهای اخلاقی پژوهش رعایت شده است و در کمیته اخلاق دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی با کد IR.USWR.REC.1400.238 تصویب شده است.

- Amiri, Zahra. Hashemian Far, Ali. Ghasemian, Vahid (2019). Exploration of social hope: a theory of foundation data, ***two-quarterly journal of Iranian social issues***, 10th year, number 1 (in Persian)

- Amirpanahi, Mohammad. Malmir, Mehdi. Shokriani, Mohsen (2017). Status measurement of social hope in Iran (secondary analysis of survey of social, cultural and moral status). ***Research paper on social work***, second year, number 9 (in Persian)

- Azimi, Mitra. Ebrahimi, Maryam. Jafari, Fatemeh (2019), ***What is social hope and measurement criteria: a case study in Tehran, by Hadi Khanaki in the book "Social hope: What is it, its situation and etiology***", 2nd edition, Tehran, Cultural and Social Studies Research Institute. (in Persian)

- Borae Jin1 and Yong-Chan Kim. (2019) Rainbows in the society: A measure of hope for society. ***Asian Journal of Social Psychology*** (2019), 22, 18–27

- Braithwaite, V. (2004). The hope process and social inclusion. ***Annals of the American Academy of Political and Social Science,*** 592(1), 128–151. doi:10.1177/0002716203262096.

- Creamer, M., O'Donnell, M. L., Carboon, I., Lewis, V., Densley, K., McFarlane, A., Silove, D., & Bryant, R. A. (2009). Evaluation of the Dispositional Hope Scale in injury survivors. ***Journal of Research in Personality,*** 43(4), 613–617.

- Edwards, Lisa; Rand, Kevin L.; Lopez, Shane J.; and Snyder, C. R., "Understanding Hope: A Review of Measurement and Construct Va-lidity Research" (2007). ***College of Education Faculty Research and Publications***. 407.

- Fazli, Nematullah (2019), ***social hope as a capacity for aspiration, by Hadi Khanaki in the book "Social hope: its nature, situation and etiology"***, 2nd edition, Tehran, Research Institute of Cultural and Social Studies. (in Persian)

- Gholamreza Kashi, Mohammad Javad (2019), ***the political consequences of social hope, by Hadi Khanaki in the book "Social hope: its nature, status and etiology"***, second edition, Tehran, Research Center for Cultural and Social Studies. (in Persian)

- Gorsuch, R. L. (1983). ***Factor analysis. 2nd Ed,*** Hillsdale, NJ: Erlbaum

- HabibPour gtabi, Karam. Safarishali, Reza (2010). A comprehensive guide to the use of SPSS in survey research (quantitative data analy-sis), second edition, ***Loya Publishing House*** (in Persian)

- Kahn, J. H. (2006). Factor analysis in counseling psychology research, training, and practice: Principles, advances, and applications. ***The Counseling psychologist***, 34, 684-718

- Kermani, Zahra. Khodapanahi, Mohammad Karim. Heydari, Mahmoud (2010) Psychometric properties of the Omid Snyder scale, ***Ap-plied Psychology Quarterly***, Year 5, Number 3, Fall 2010, 7-23 (in Persian)

- Khaniki, Hadi et al. (2019) ***Social Hope: What it is, Status and Etiology,*** Second Edition, Tehran, Cultural and Social Studies Research Center Publications (in Persian)

- Kiani, Parisa. Akbari, Amir (2018). ***Investigating social hope among students and non-academic youth in Tehran,*** master's thesis. Shahid Beheshti University, Faculty of Social Sciences (in Persian)

- Madani, Saeed (2019) ***From Individual Hope to Social Hope, by Hadi Khanaki in the book "Social hope: What is it, its situation and etiol-og***y", 2nd edition, Tehran, Cultural and Social Studies Research Institute. (in Persian)

- Makundi, Fouad. Behzadi, Abdul Karim (2021) Re-creating social hope by using the comprehensive governance model, ***Human Re-sources Excellence Quarterly***, second year, number 2 (in Persian)

- Omidi, Reza (2021) Social policy making and the problem of hope (study of society's evaluation of the future in national surveys of the 1390s). ***Research Journal of Social Work***, Year 8, Number 27 (in Persian)

- Qanei Rad, Mohammad Amin (2019), ***social hope as collective conscience, by Hadi Khanaki in the book "Social hope: its nature, status and etiology"***, 2nd edition, Tehran, Cultural and Social Studies Research Institute. (in Persian)

- Richard Rorty (2014) ***Philosophy and Social Hope,*** 4th edition, translated by Abdul Hossein Azrang and Negar Naderi, Ney Publishing (in Persian)

- Sadeghi, Rasool. Zanjari, Nasibeh (2016), Spatial Pattern of Development Inequality in 22 Regions of Tehran Metropolis, ***Social Welfare Research Quarterly***, Year 17, Number 66, Fall 2016 (in Persian)

- Snyder, C. R. (2002). ***Hope Theory: Rainbows in the Mind.*** Psychological Inquiry, Vol. 13, No. 4 (2002), pp. 249-275

- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C., & Harney, P. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. ***Journal of Personality and Social Psychology***, 60(4), 570–585.

- Zanjari, Nasibeh (2019), social hope of the elderly and factors related to it in Tehran, by the efforts of Hadi Khanaki in the book "Social hope: its nature, status and etiology", second edition, Tehran, Cultural and Social Studies Research Center Publications (in Persian)